

## **Relationship between resilience and academic success in dental students of Shahid Beheshti University of Medical Sciences, 2015-16**

**Maryam Akbarilakeh<sup>1</sup>, Tayebe Eftekharzadeh<sup>2\*</sup>, Soheila Khodakarim<sup>3</sup>**

1- Assistant professor, School of Medical Education, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2- MSc., School of Medical Education, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

3- Assistant professor, Department of Epidemiology, School of Public Health, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

### **Abstract**

**Background and Aim:** Understanding the relationship of some personality traits such as resilience with academic and career success could be helpful. Therefore, this research aims to investigate such a relationship in dentistry students, one of the most stressful professions of medical sciences.

**Materials and Methods:** A total of 185 dental students from Shahid Beheshti University of Medical Sciences participated in this cross-sectional non-experimental correlation study through convenience sampling. The Conner-Davidson questionnaire was filled out to assess the resilience of students and the average score of the final test of basic science was considered as the criterion for measuring the academic success. Data analysis was carried out through logistic regression and chi-square test. All stages of this research were conducted ethically. The subject of study was explained to students, and they were included in the study after accepting and obtaining oral satisfaction.

**Results:** The relationship between resilience score with basic science score as a criterion for academic success showed a positive and direct correlation. The median of the resilience score was 62.27. The minimum and maximum resilience scores were 21 and 91, respectively. About 82.7% got a basic science score of > 120 (successful) and 12% got a basic science score of < 120 (not successful).

**Conclusion:** The results of this study can be very useful for educational planners, especially in Shahid Beheshti University of Medical Sciences. The current curriculum of dentistry primarily focuses on profession competencies as a decisive factor in academic success, while some personality traits are directly related to academic success. Therefore, there is no doubt about the necessity of changing and refining educational programs towards the development of personality dimensions affecting the nature and professional conduct.

**Keywords:** Resilience, Academic success, Dental students

\***Corresponding Author:** School of Medical Education, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

**Email:** taiebehftekharzadeh45@gmail.com

**Received:** 11. July. 2017

**Accepted:** 11. Oct. 2017

## رابطه تاب آوری با موفقیت تحصیلی در دانشجویان دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی ۹۵ - ۱۳۹۴

مریم اکبری لاکه<sup>۱</sup>، طیبه افتخارزاده<sup>۲\*</sup>، سهیلا خداکریم<sup>۳</sup>

۱- استادیار، گروه آموزش پزشکی، دانشکده آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران  
۲- کارشناسی ارشد آموزش پزشکی، دانشکده آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران  
۳- استادیار، گروه اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

### چکیده

**زمینه و اهداف:** شناخت ارتباط برخی ویژگیها از جمله تاب آوری، با موفقیت تحصیلی کمک کننده است. لذا این پژوهش با هدف بررسی ارتباط بین تاب آوری و موفقیت تحصیلی در دانشجویان دندانپزشکی ترتیب داده شد.

**مواد و روش‌ها:** این مطالعه همبستگی از نوع مقطعی بود که تعداد ۱۸۵ نفر از دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی به روش نمونه گیری آسان، در آن شرکت داشتند. ابزار تاب آوری، پرسشنامه کونور - دیویدسون و ملاک اندازه گیری موفقیت تحصیلی معدل نمره آزمون علوم پایه بود. تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون کای دو و رگرسیون لجستیک انجام شد. برای رعایت کامل اخلاق در پژوهش، برای دانشجویان، موضوع تحقیق توضیح داده شد و بعد از گرفتن رضایت شفاهی، در مطالعه شرکت داده شدند.

**یافته‌ها:** بین نمره تاب آوری با نمره علوم پایه به عنوان ملاک موفقیت تحصیلی ارتباط مثبت و مستقیم معنی دار مشاهده شد. میانگین نمره تاب آوری ۶۲/۲۷ بود. حداقل نمره تاب آوری ۲۱ و حداکثر نمره تاب آوری ۹۱ تعیین شد. ۸۲/۷ درصد دارای نمره علوم پایه بیشتر از ۱۲۰ (موفق) و ۱۲/۴ درصد دارای نمره علوم پایه کمتر از ۱۲۰ (غیرموفق) بودند.

**نتیجه‌گیری:** نتایج این مطالعه برای برنامه‌ریزان آموزشی، بسیار مفید است. در برنامه فعلی آموزشی دندانپزشکی تاکید بیشتر بر صلاحیت های حرفه‌ای به عنوان عامل موفقیت تحصیلی است، در حالی که برخی خصوصیات شخصیتی فردی هم با موفقیت تحصیلی مستقیماً در ارتباط هستند. لذا بر لزوم تغییر و اصلاح برنامه‌های آموزشی به سمت پرورش ابعاد شخصیتی موثر بر منش و رفتار حرفه‌ای تاکید می‌شود.

**کلید واژه‌ها:** تاب آوری، موفقیت تحصیلی، دانشجویان دندانپزشکی

## مقدمه

فاکتورهای موثر در موفقیت عملکرد حرفه‌ای و شغلی آنان در محیط واقعی کار بعد از فارغ التحصیلی نیز می‌باشند و با در نظر گرفتن این نکته که تا به حال ارتباط تاب آوری و موفقیت تحصیلی در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی بررسی نشده است؛ لذا این مقاله با هدف بررسی و کشف ارتباط بین ویژگی شخصیتی تاب آوری و موفقیت تحصیلی در دانشجویان دندانپزشکی که یکی از رشته‌های پر تنش علوم پزشکی می‌باشد، ترتیب داده شده است.

## مواد و روش‌ها

در این مطالعه مقطعی، ۱۸۵ دانشجوی دندانپزشکی ورودی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی که تا نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۹۴ در امتحان علوم پایه شرکت کرده بودند، به عنوان واحد پژوهش در نظر گرفته شدند. لازم به ذکر است که در این پژوهش، حداقل حجم نمونه لازم بر اساس مطالعات پیشین (یزدانی در سال ۱۳۹۱) [۶] و فرمول میانگین در یک گروه برابر ۱۸۰ نفر تخمین زده شد. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه دموگرافیک، ملاک موفقیت تحصیلی و همچنین پرسشنامه کونور - دیویدسون (۲۰۰۳) [۷] که روایی و پایایی آن توسط محمدی [۸] -سنجیده شد، استفاده گردید.

ملاک موفقیت تحصیلی در این مطالعه، نمره دانشجویان در آزمون علوم پایه بود و دانشجویان در دو گروه با نمره علوم پایه بالای ۱۲۰ و زیر ۱۲۰ تقسیم شدند. این تقسیم‌بندی بر اساس آستانه نمره قبولی در نظر گرفته شده است. با توجه به اینکه امتحان جامع علوم پایه از مهمترین آزمون‌های دانشجویان دندانپزشکی نیز می‌باشد، انتظار می‌رود، روایی پیش‌بین لازم را داشته باشد و هدف از طراحی و گذراندن آن، تربیت دانشجویانی است که بتوانند در آینده توانایی دندانپزشکی و ارائه خدمات مناسبی داشته باشند. در بسیاری از مطالعات، استفاده از معدل علوم پایه به عنوان معیار اندازه گیری موفقیت تحصیلی مفید بوده است [۹-۱۰]. یورگ-گیسون-رنکین (۲۰۱۵) نیز نشان می‌دهند که نمره علوم پایه می‌تواند ملاک مناسبی برای اندازه گیری موفقیت تحصیلی باشد [۹].

پرسشنامه تاب آوری کونور- دیویدسون (۲۰۰۳) دارای ۲۵ گویه بود و هدف آن سنجش میزان تاب آوری در افراد مختلف است. طیف پاسخگویی آن از نوع لیکرت پنج درجه از صفر (کاملاً نادرست) تا چهار (کاملاً درست) بوده و برای بدست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه باید مجموع امتیازات همه گویه‌ها را با هم جمع کرد. این امتیاز دامنه‌ای از ۰ تا ۱۰۰ را خواهد داشت. هر چه این امتیاز بالاتر باشد، بیانگر میزان تاب‌آوری بیشتر فرد پاسخ دهنده خواهد بود و برعکس. نقطه برش این پرسشنامه امتیاز ۵۰ می‌باشد [۸]. این پرسشنامه در

یکی از مسائل و مشکلات اساسی زندگی تحصیلی افراد و نظام آموزشی هر کشور، مسأله افت تحصیلی دانشجویان آن کشور است. در مقابل افت تحصیلی، موفقیت تحصیلی مطرح است. عوامل مختلفی بر موفقیت تحصیلی افراد تأثیر می‌گذارند که متخصصان تعلیم و تربیت آنها را به چهار دسته عوامل فردی، آموزشگاهی، خانوادگی و اجتماعی تقسیم کرده‌اند. در حقیقت موفقیت تحصیلی به عنوان متغیر وابسته تحت تأثیر یک عامل نیست، بلکه عوامل متعددی بر روی آن تأثیر دارند [۱]. واقعیت آن است که این عوامل و متغیرها چنان در هم تنیده‌اند و با یکدیگر کنش متقابل دارند که تعیین نقش و سهم هر یک به دشواری امکان پذیر است. با این وجود تحقیقات نشان می‌دهند که در بین این عوامل، عوامل آموزشی و فردی با ماهیت شناختی و اجتماعی، بیشترین تأثیر را بر موفقیت تحصیلی دارند [۲]. تحصیل در دانشگاه بخصوص در رشته‌های گروه پزشکی از جمله دندانپزشکی، برای تعدادی از دانشجویان اعم از دختران و پسران همراه با نگرانی و فشار است. سازگاری، فرایندی پویا است که طی آن فرد سعی می‌کند تا بین آنچه که انجام می‌دهد و یا می‌خواهد انجام دهد و همچنین با آنچه که محیط و جامعه تقاضا می‌کند، توازن برقرار شود [۳]. از جمله رویکردهایی که ممکن است بر سازگاری تأثیر داشته باشد، رویکرد روانشناسی مثبتگرا است. در سالهای اخیر، رویکرد روانشناسی مثبتگرا، هدف نهایی خود را شناسایی سازه‌ها و شیوه‌هایی می‌داند که بهزیستی و شادکامی انسان را به دنبال دارند. از اینرو، عواملی که سبب سازگاری هر چه بیشتر آدمی با نیازها و تهدیدهای زندگی شوند، بنیادی‌ترین سازه‌های مورد پژوهش این رویکرد به شمار می‌روند. در این میان، از نظر لاتار و چیچتی در سال ۲۰۰۰ و مستن در سال ۲۰۰۱، تاب آوری یکی از این مفاهیم و سازه‌های بهنجار مورد توجه و مطالعه روانشناسی مثبت گرا است [۴]. تاب آوری یعنی توان موفق بودن، زندگی کردن و خود را رشد دادن در شرایط دشوار (با وجود عوامل خطر) است. در واقع فرایند مقابله با رویدادهای مختل کننده، پراسترس یا چالش برانگیز زندگی است که افراد در مراحل مختلف زندگی کاری و تحصیلی خود با آنها مواجه می‌شوند. تاب آوری فرایندی است که روان‌شناسان مثبت‌گرا مورد توجه قرار داده‌اند که به جای پرداختن به نا بهنجاری‌ها و اختلال‌ها، بر توجه بیشتر به توانمندی‌ها و استعدادها تأکید دارد [۵].

با توجه به ماموریت دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی مبنی بر حرکت در جهت کارآمدی و بهره‌وری بیشتر و اینکه طبق شواهد، برخی ویژگی‌های شخصیتی از جمله تاب آوری افراد ضمن اینکه زمینه ساز موفقیت تحصیلی در دوران تحصیل هستند؛ از عوامل و

مشخص کرده بودند و دانشجویان مشغول به تحصیل در ترم ۴ تا ۱۰ بودند. بیشترین فراوانی دانشجویان تحت مطالعه به تعداد ۶۶ نفر (۳۵/۷ درصد) در ترم ۵ بودند.

نتایج نشان داد، میانگین نمره تاب آوری کل ۶۲/۲۷ با انحراف معیار ۱۱/۱۱ می‌باشد. حداقل نمره تاب آوری ۲۱ و حداکثر نمره تاب آوری ۹۱ تعیین شد. برای تعیین میزان تاب آوری از شاخص‌های آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف معیار، حداقل و حداکثر استفاده شد. جدول شماره ۱، نمره تاب آوری و علوم پایه شرکت کنندگان در مطالعه را در دسته بندی‌های مختلف جنس، نحوه زندگی و ترم تحصیلی نشان می‌دهد. همانطور که پیشتر هم شرح داده شده بود، نمره علوم پایه در این مطالعه بعنوان شاخص موفقیت تحصیلی دانشجویان انتخاب شده است. نکته قابل ذکر این است که بر اساس نمرات حداقل (نمره ۲۱) و حداکثر تاب آوری (نمره ۹۱)، حداقل نمره تاب آوری مربوط به زنان و بیشترین تاب آوری مربوط به مردان بود. همچنین حداقل و حداکثر تاب آوری مربوط به کسانی بود که به ترتیب در خانواده و خوابگاه زندگی می‌کردند. نمرات تاب آوری در دانشجویان ترم‌های مختلف نشان داد که میانگین حداقل نمرات مربوط به دانشجویان ترم ۷ و میانگین حداکثر نمرات در دانشجویان ترم ۸ بود. نتایج نشان می‌دهد که میانگین نمرات علوم پایه در زنان بیشتر از مردان است، لازم به ذکر است که حداقل و حداکثر نمره علوم پایه نیز مربوط به دانشجویان زن بوده است. حداقل نمره علوم پایه مربوط به دانشجویانی بود که با خانواده زندگی می‌کردند و بالاترین نمره مربوط به دانشجویانی بود که در خوابگاه زندگی می‌کرد. کمترین و بالاترین نمره علوم پایه به ترتیب مربوط به دانشجویانی از ترم ۷ و ۸ بودند (جدول شماره ۱).

ایران توسط محمدی (۱۳۸۴) هنجاریابی شده است. در تعیین روایی این مقیاس، نخست همبستگی هر نمره با نمره کل بجز گویه ۳، ضریب‌های بین ۰/۴۱ تا ۰/۶۴ را نشان داد. برای تعیین پایایی مقیاس تاب آوری کونور - دیویدسون (۲۰۰۳) از روش آلفای کرونباخ بهره گرفته شد و ضریب پایایی ۰/۸۹ به دست آمد [۸].

برای گزارش آمار توصیفی متغیرهای کمی، میانگین و انحراف معیار و برای متغیرهای کیفی، درصد گزارش شد. برای بررسی رابطه تاب آوری و موفقیت تحصیلی، از آزمون کای دو و رگرسیون لجستیک استفاده شد. استفاده از رگرسیون لجستیک امکان تعدیل اثر سایر متغیرها را نیز در بررسی این رابطه، میسر کرد.

برای رعایت کامل اخلاق در پژوهش، برای هر یک از افراد مورد مطالعه، موضوع تحقیق کاملاً توضیح داده شد و بعد از پذیرش از سوی آنها و گرفتن رضایت شفاهی، در مطالعه شرکت داده شدند و محرمانه بودن اطلاعات بدست آمده از جمله ملاحظات اخلاقی می‌باشد که در این پژوهش رعایت شد.

## یافته‌ها

از تعداد ۱۸۵ نفر دانشجوی دندانپزشکی مورد مطالعه، تعداد ۸۹ نفر (۴۸/۱ درصد) مرد و ۹۳ نفر (۵۰/۳ درصد) زن بودند. دامنه سنی دانشجویان مورد مطالعه از حداقل سن ۱۸ سال تا حداکثر سن ۳۳ سال بود و بیشترین فراوانی دانشجویان مورد مطالعه دندانپزشکی در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ سال و میانگین سنی ۲۲ سال بوده است. تعداد ۸۲ نفر با خانواده (۴۴/۳ درصد) و تعداد ۲۴ نفر به تنهایی (۱۳ درصد) و تعداد ۷۹ نفر در خوابگاه (۴۲/۷ درصد) زندگی می‌کردند. تعداد ۱۸۱ نفر از دانشجویان پاسخ دهنده، ترم تحصیلی خود را

جدول ۱- نمره تاب آوری و علوم پایه در متغیرهای متفاوت جنسیت، نحوه زندگی و ترم تحصیلی در افراد تحت مطالعه

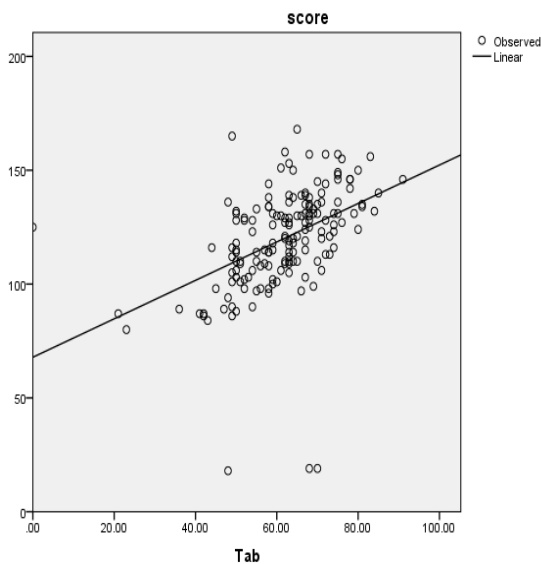
متغیر	گزینه‌ها	نمره تاب آوری		نمره علوم پایه	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
جنسیت	مرد	۶۲/۰۸	۱۰	۱۱۹	۱۸
	زن	۶۲	۱۱	۱۲۲/۰۷	۱۷
نحوه زندگی	با خانواده	۶۲	۱۰	۱۲۰	۱۶
	به تنهایی	۶۲	۱۱/۰۳	۱۱۵	۱۹
	در خوابگاه	۶۱	۱۱	۱۲۳	۱۹
		۴	۴	۱۲۹	۲۴
ترم تحصیلی	۵	۶۲	۸	۱۱۶	۱۸
	۶	۶۲	۱۱/۰۵	۱۲۳	۱۹
	۷	۶۱	۱۳	۱۱۹	۱۶
	۸	۶۲	۱۲	۱۲۶	۱۶
	۹	۶۱	۱۱	۱۲۲	۲۰
	۱۰	۶۳	---	۱۳۶	---

تعداد ۳۰ نفر (۱۶/۲٪) از دانشجویان تحت مطالعه تاب آور نبودند و تعداد ۱۳۸ نفر (۷۴/۶٪) از دانشجویان تحت مطالعه تاب آور گزارش شدند و در ۱۷ نفر (۹/۲٪) از دانشجویان به علت پاسخ ندادن به یک گویه پرسشنامه کونور - دیویدسون، نمره تاب آوری شان قابل محاسبه نبود.

برای بررسی وضعیت دانشجویان از نظر تاب آور یا غیرتاب آور بودن از مقیاس نمره‌دهی پرسشنامه کونور- دیویدسون نقطه برش، ۵۰ استفاده شد. کل دانشجویان براساس نمره تاب آوری به دو گروه دانشجویان بی‌تاب با نمره پایینتر از ۵۰ (گروه یک) و دانشجویان تاب آور با نمره بالاتر از ۵۰ (گروه دو) تقسیم شدند. بر این اساس،

جدول ۲- رگرسیون لجستیک نمره تاب آوری و نمره علوم پایه

متغیر	ضریب ( $\beta$ )	خطای معیار (SE)	نسبت بخت (OR)	معنی داری (P)
نمره علوم پایه	بیش از ۱۲۰	۰/۵۱۶	۱۴	۰/۰۰۱
	کمتر از ۱۲۰	-	-	



نمودار شماره ۱- ارتباط نمره تاب آوری و نمره علوم پایه

جدول شماره ۲ نتایج رگرسیون لجستیک را نشان می‌دهد، بر اساس نسبت بخت معلوم می‌شود که در افراد با نمره علوم پایه بیش از ۱۲۰، شانس داشتن تاب آوری ۱۴ برابر افرادی است که نمره علوم پایه آنها کمتر از ۱۲۰ است. این ارتباط از نظر آماری معنی‌دار است ( $P < 0/001$ ,  $OR = 14$ ).

بر اساس جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود که بین تاب آوری و جنسیت و تاب آوری و سن، با استفاده از آزمون رگرسیون لجستیک ارتباط معنی‌داری وجود نداشت. همچنین نتایج این آزمون نشان داد که شانس داشتن نمره تاب آوری بیش از ۵۰ (تاب آور بودن)، در دانشجویانی که با خانواده زندگی می‌کردند، نسبت به کسانی که در خوابگاه زندگی می‌کردند، سه برابر بود ( $P = 0/016$ ,  $OR = 3/19$ ). همچنین شانس داشتن نمره تاب آوری بیش از ۵۰ در کسانی که تنها زندگی می‌کردند، نسبت به کسانی که در خوابگاه زندگی می‌کردند، ۱۳ درصد افزایش یافت؛ اگر چه این ارتباط از نظر آماری معنی‌دار نبود ( $P = 0/82$ ,  $OR = 1/13$ ).

جدول ۳- عوامل مرتبط با نمره تاب آوری: رگرسیون لجستیک

متغیر	ضریب ( $\beta$ )	خطای معیار (SE)	نسبت بخت (OR)	معنی داری (P)
جنسیت زن مرد	-۰/۳۴۱	۰/۴۰۶	۰/۷۱	۰/۴
سن	-۰/۴۸	۰/۱۱۴	۰/۹۵	۰/۶۷
با خانواده	۱/۱۶۰	۰/۴۸۲	۳/۱۹	۰/۰۱۶
نحوه زندگی به تنهایی	۰/۱۳	۰/۵۷۷	۱/۱۳۳	۰/۸۲
در خوابگاه	-	-	-	-

## بحث

در خصوص چرایی انتخاب نمره علوم پایه به عنوان ملاک موفقیت تحصیلی، نتایج مطالعه اکبری و همکاران با عنوان بررسی میزان روایی پیش‌بین، آزمون‌های جامع علوم پایه دندانپزشکی در کفایت توانمندی بالینی دانشجویان نشان داد که هر چند رشته دندانپزشکی رشته مهارتی بوده و نیاز به توانایی‌های عملی دارد؛ بیشتر دانشجویانی که در آزمون نظری (علوم پایه) موفق باشند، می‌توانند در کسب توانمندی‌های مورد انتظار بالینی دندانپزشکی نیز موفق عمل کنند. لذا استفاده از آزمون جامع علوم پایه، پیش‌بینی کننده مناسبی در غربال دانشجویان برای ورود به دوره بعدی خواهد بود [۱۰].

نتایج اغلب مطالعات مشابه که بیشتر در رابطه با دانشجویان پزشکی است با نتایج مطالعه اکبری و همکاران [۱۰]، هم خوانی دارد و نشانگر این امر می‌باشد که آزمون جامع علوم پایه، روایی پیش‌بین مناسبی در رابطه با آینده تحصیلی دانشجویان دارد. در مطالعه پناهنده و همکاران که به منظور تعیین اعتبار پیش‌بینی آزمون علوم پایه در موفقیت تحصیلی دانشجویان در مقطع فیزیوپاتولوژی و امتحان پیش‌کارورزی در دانشگاه علوم پزشکی رشت انجام شد، ضریب همبستگی بین آزمون علوم پایه و امتحان جامع پیش‌کارورزی ۰/۶۵ بود. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که امتحان جامع علوم پایه، اعتبار پیش‌بینی معنی‌دار نسبتاً بالایی را در عملکرد دانشجویان در امتحان جامع پیش‌کارورزی داشته است [۱۱]. در مطالعه بیجاری و همکاران، همبستگی بالای متوسط بین نمره امتحان جامع علوم پایه و نمرات مقاطع بالاتر در دوره پزشکی مشخص می‌کند که می‌توان از آزمون علوم پایه به عنوان ابزار معتبری برای شناسایی دانشجویان در معرض عدم موفقیت تحصیلی در دوره‌های بعدی تحصیل استفاده کرد [۱۲].

بر اساس یافته‌های مطالعه حاضر، می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش تاب‌آوری دانشجویان دندانپزشکی، معدل نمره علوم پایه آنها نیز افزایش می‌یابد. بر اساس آزمون لجستیک، شانس داشتن نمره علوم پایه بیش از ۱۲۰ در افرادی که نمره تاب‌آوری آنها بیش از ۵۰ است، نسبت به کسانی که نمره تاب‌آوری آنها کمتر از ۵۰ است، ۱۴ برابر افزایش می‌یابد؛ همچنین این ارتباط از نظر آماری، معنی‌دار است. پژوهش رحیمی [۱۳] همسو با پژوهش حاضر بوده و نشان داد که رابطه بین تاب‌آوری و پیشرفت تحصیلی مثبت و معنی‌دار است ( $P < 0/05$ ,  $r = 0/23$ ) و دانش‌آموزان با نمره تاب‌آوری بالاتر، دارای پیشرفت تحصیلی بهتری بودند.

لی و همکاران (۲۰۰۹)، در مطالعه خود در مورد رابطه بین تاب‌آوری و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان در معرض خطر در گرجستان، از یک روش کمی برای جمع‌آوری داده استفاده کردند. از ۲۰۰ نفر

شرک‌کننده واجد شرایط برای این مطالعه، ۹۱ نفر انتخاب شدند که نتایج آنها نیز نشان داد، بین تاب‌آوری و موفقیت تحصیلی، ارتباط مستقیمی برقرار است [۱۴].

داس برایلسفورد (۲۰۰۵)، در مطالعه خود در خصوص ارتباط توسعه تاب‌آوری و موفقیت تحصیلی در دانشجویان آفریقای جنوبی که از طریق یک طرح تحقیق کیفی که شامل مصاحبه قوم‌نگاری، مطالعات موردی - شاهدهی بود، نشان دادند که گروه دانشجویان سیاه‌آفریقایی با موفقیت تحصیلی بسیار بالا دارای ابتکار قوی با انگیزه بالا، دارای خانواده حمایت‌کننده و ارتباط قوی با استاد برخوردار بودند [۱۵]. یافته‌های مطالعه کمالپور و همکاران نشان داد که بین فرسودگی تحصیلی با پیشرفت تحصیلی ( $r = 0/24$ ,  $P = 0/002$ ) و تاب‌آوری ( $r = -0/26$ ,  $P = 0/001$ )، ارتباط آماری معکوس وجود دارد. در این پژوهش بین تاب‌آوری و پیشرفت تحصیلی، برعکس پژوهش حاضر رابطه آماری معنی‌داری را نشان نداد ( $r = 0/02$ ,  $P = 0/77$ ) [۱۶].

نتایج مطالعه محبی نورالدین وند و همکاران در سال ۱۳۹۲، همسو با مطالعه ما نشان داد که تاب‌آوری به عنوان یک عامل محافظت‌کننده بر نحوه مواجهه دانشجویان با چالش‌های تحصیلی، فقدان آمادگی و سایر تجارب آسیب‌زا تاثیر می‌گذارد. بر اساس مطالعه آنها، دانشجویان با سطح تاب‌آوری بالا قادرند با وجود موانع و دشواری‌ها، انگیزش، پشتکار و تلاش خود را در سطح بالا حفظ کنند [۱۷].

نتایج مطالعه حبیبی و فاطمی (۱۳۹۴)، همسو با پژوهش حاضر نشان داد که میان پسران و دختران از لحاظ تاب‌آوری تفاوتی وجود ندارد، به عبارت دیگر با توجه به داده‌های این پژوهش، جنسیت و تاب‌آوری رابطه‌ای با هم ندارند [۱۸]. پژوهش‌های همسو در این زمینه شامل ماریلین (۲۰۰۸) [۱۹]؛ لفروم بیز (۲۰۰۶) [۲۰]؛ هنلی (۲۰۱۰) [۲۱] و هارتمن و همکاران (۲۰۰۹) [۲۲] هستند. برای نمونه، هنلی (۲۰۱۰)، بین سطح تاب‌آوری دختران و پسران تفاوت معناداری پیدا نکرد؛ اما عنوان کرد که دختران و پسران از راهبردهای متفاوتی برای تاب‌آوری خود استفاده می‌کنند [۲۱].

## نتیجه‌گیری

نتایج این مطالعه مبنی بر ارتباط بین دو عامل تاب‌آوری و موفقیت تحصیلی، برای برنامه‌ریزان آموزشی بخصوص در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی می‌تواند بسیار مفید باشد. برنامه آموزشی کنونی دندانپزشکی بیشتر تاکیدش بر صلاحیتهای حرفه‌ای به عنوان عامل موفقیت تحصیلی است، در حالی که برخی خصوصیات شخصیتی فردی هم با موفقیت تحصیلی مستقیماً در ارتباط هستند. لذا بر لزوم

ابعاد سلامت روان، سخت کوشی و موفقیت تحصیلی در دانشجویان دندانپزشکی انجام گیرد. همچنین پژوهش حاضر از نوع مطالعات کمی بود بنابراین پیشنهاد می‌گردد در زمینه چگونگی اثرات تاب آوری بر موفقیت تحصیلی مطالعات کیفی انجام شود. پژوهش حاضر از نوع مطالعات مقطعی بود که مطالعاتی از نوع "شاهد-موردی" در زمینه ارتباط تاب آوری با موفقیت تحصیلی، پیشنهاد می‌گردد.

### تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد آموزش پزشکی با عنوان "رابطه تاب آوری با موفقیت تحصیلی در دانشجویان دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در سال ۹۵-۱۳۹۴" بود که با حمایت دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی اجرا شد. نویسندگان مقاله از این طریق از کلیه دانشجویان دندانپزشکی شهید بهشتی بخاطر همکاری در پژوهش تشکر می‌نمایند.

تغییر و اصلاح برنامه های آموزشی به سمت پرورش ابعاد شخصیتی موثر بر منش و رفتار حرفه‌ای هیچ شکی نیست [۲۳] بنابراین به نظر می‌رسد که تاب آوری، به عنوان یک فاکتور تاثیرگذار در موفقیت تحصیلی می‌باشد و در برنامه‌ریزی آموزشی بهتر است، مواردی از جمله تغییر واحد پرورش تاب آوری در درس اخلاق حرفه‌ای، تغییر در برنامه درسی رشته دندانپزشکی، انجام مداخلات آموزشی برای ارتقای تاب آوری، تغییر در روش‌های ارزشیابی و سنجش، تغییر به سمت سنجش ویژگی شخصیتی تاب آوری و تعریف مهارت‌های تاب آوری و هدف گذاری در برنامه آموزشی مد نظر باشد.

ضمناً یافته‌های پژوهش حاضر، زمینه‌ای را برای پژوهش‌های آموزشی بیشتر و عمیق‌تر در حوزه برنامه ریزی آموزشی اخلاق و منش حرفه‌ای علوم پزشکی فراهم می‌کند. پیشنهاد می‌شود که تحقیق مشابهی جهت تعیین ارتباط تاب آوری با موفقیت تحصیلی در سایر دانشجویان رشته‌های گروه پزشکی انجام گیرد. پژوهش حاضر ارتباط معنی داری بین تاب آوری و موفقیت تحصیلی را نشان داد، لذا پیشنهاد می‌شود تحقیقی در راستای تعیین ارتباط بین سایر

### References

1. Starke MC. Retention, bonding, and academic achievement: Effectiveness of the college seminar in promoting college success. Proceedings of the 13th Freshman Year Experience National Conference 1994 Feb. 18-22; Columbia, United States of America.
2. Beyers W, Goossens L. Psychological separation and adjustment to university: Moderating effects of gender, age, and perceived parenting style. Journal of Adolescent Research 2003; 18(4):363-82.
3. Masten AS. Ordinary magic: Resilience processes in development. American Psychologist 2001; 56(3):227-38.
4. Inzlicht M, Aronson J, Good C, McKay L. A particular resiliency to threatening environments. Journal of Experimental Social Psychology 2006; 42(3):323-36.
5. Sabz Ali Snjabi B. Teenage resilience. Monthly Journal of Educational Guidance: Roshd 2010; 83(1):16-17 (In Persian).
6. Yazdani A. Investigating the relationship between personality characteristics of hardiness and resilience with academic achievement in artesian university students in 2012 [dissertation]. School of Medicine: AJA University of Medical Sciences; 2012 (In Persian).
7. Connor KM, Davidson JR. Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). Depression and Anxiety 2003; 18(2):76-82.
8. Mohammadi M. Study of resiliency factors in people at risk of drug abuse [dissertation]. Department of Clinical Psychology: University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences; 2005 (In Persian).
9. York TT, Gibson C, Rankin S. Defining and measuring academic success. Practical Assessment, Research &

Evaluation 2015; 20(5). ISSN 1531-7714.

10. Akbari M, Sekandari S. Evaluation of the predictive validity of comprehensive basic science examination for the adequacy of dentistry students' clinical competence. *Journal of Mashhad Dental School* 2016; 40(2):113-22 (In Persian).

11. Behboudi F, Panahandeh Z. Predictive validity of the comprehensive basic science examination means score for assessment of medical students' performance. *Journal of Medical Education* 2002; 1(3): 137-38.

12. Bijari B, Abassi A. Predictive validity of comprehensive basic science examination for medical students' academic performance in Birjand university of medical sciences. *Iranian Journal of Medical Education* 2014; 13(12):1011-18 (In Persian).

13. Rahimi R, Aliakbari M. Relationship between of resilience and academic achievement in students with hearing impairment. *Modern Psychological Research* 2015; 10(38):119-33 (In Persian).

14. Lee DD. Impact of resilience on the academic achievement of at-risk students in the Upward Bound Program in Georgia [dissertation]. College of Graduate Studies: Georgia Southern University; 2009.

15. Dass-Brailsford P. Exploring resiliency: academic achievement among disadvantaged black youth in South Africa. *South African Journal of Psychology* 2005; 35(3):574-91.

16. Kamalpour S, Azizzadeh-Forouzi M, Tirgary B. A Study of the relationship between resilience and academic burnout in nursing students. *Strides in Development of Medical Education* 2017; 13(5):476-87.

17. Mohebi Nooredinvand MH, Shahani M, Sharifi HP. The relationship of psychological capital (hope, optimism, resiliency and self-efficacy) with the achievement goals and academic performance of the first-year students. *Research in Curriculum Planning* 2014; 2 (13) :61-79 (In Persian).

18. Habibi H, Fatemi M. Study of the relationship between sex and gender role with the level of resiliency. *Quarterly Journal of Psychological Studies* 2015; 11(2):115-34 (In Persian).

19. Safir MP, Peres Y, Lichtenstein M, ZwiHoch, Shepher J. Psychological androgyny and sexual adequacy. *Journal of Sex & Marital Therapy* 1982; 8(3):228-40.

20. LaFromboise TD, Hoyt DR, Oliver L, Whitbeck LB. Family, community, and school influences on resilience among American Indian adolescents in the upper Midwest. *Journal of Community Psychology* 2006; 34(2):193-209.

21. Henley R. Resilience enhancing psychosocial programmes for youth in different cultural contexts: Evaluation and research. *Progress in Development Studies* 2010; 10(4):295-307.

22. Hartman JL, Turner MG, Daigle LE, Exum ML, Cullen FT. Exploring the gender differences in protective factors: Implications for understanding resiliency. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2009; 53(3):249-77.

23. Yazdani S, AkbariLakeh M, Ahmady S, Foroutan SA, Afshar L. Concept analysis: Value based curriculum. *Biomedical and Pharmacology Journal* 2015; 12(1):123-30.